

ko sem jaz v šolo šov, me je prijavi k dvojezičnemu pouku. Grof mu je takrat šov in mu rekev, če hočeš, da boš pri nas še naprej delav, potem ga odjavi. On je takrat rekev, bom pč delo zgubiv, in je res delo zgubiv. Jaz sem mu danes hvaležen. Oče je šov takrat v ano fabriko delat in nas je vse otroke prijavi k dvojezičnemu pouku."

Danes lahko učenci v globaški ljudski šoli obiskujejo dvojezični pouk ali pouk v nemškem jeziku. Dvojezični pouk poteka v prvih treh razredih, nato pa se nadaljuje v nemškem jeziku. Globaško ljudsko šolo obiskujejo učenci iz vse občine, od leta 1978 naprej hodijo v Globasnico v šolo tudi otroci iz Strpne vasi, ki so prej hodili v Šmihel. Leta 1977 so v vasi dogradili novo šolsko poslopje.

Na vsem ozemlju južne Koroške je štiriinosemdeset dvojezičnih ljudskih šol. Po končani tiritletni ljudski šoli lahko učenci nadaljujejo šolanje na štiriindvajsetih glavnih šolah, kjer pouk slovenščine obiskujejo kot glavni predmet (štiri ure na teden), kot izbirni predmet (namesto angleščine) ali pa fakultativno. Slovensko govoreči učenci se lahko izobražujejo na Dvojezični zvezni trgovski akademiji v Celovcu, Višji šoli za gospodarske poklice Zavoda šolskih sester v Šentpetru, Strokovni kmetijsko-gospodinjski šoli v Št. Rupertu pri Velikovcu in od leta 1957 na Zvezni gimnaziji za Slovence v Celovcu. Izobraževanje dvojezičnih učiteljev poteka na Pedagoški akademiji v Celovcu.

Med šolanjem se učenci seznanijo tudi z nekaterimi vsebinami, ki sodijo v etnologijo. Zlasti pri pouku zgodovine, zemljepisa in delno tudi slovenščine oziroma nemščine spoznavajo zgodovino in šege svojega kraja. V ljudskih šolah organizirajo skupaj z učitelji miklavževanje,

božičnice, pustovanje in nekatere druge prireditve ob praznikih. V Globasnici vsako leto učenci dvojezične ljudske šole skupaj z otroki, ki obiskujejo dvojezični vrtec, na dan svetega Mihaela (29. novembra) nosijo po vasi luči, ki jih izdelajo sami v vrtcu in ljudski šoli. Naredijo jih iz barvastega papirja, ki ga oblikujejo v podobe živali ali preproste stožčaste lanterne. V notranjost tako izdelane podobe dajo sveče, lanterno obesijo na tanko vrvico ali elastiko in jo nosijo v procesiji po vasi. V procesiji hodijo le otroci, starši in vzgojitelji dvojezičnega otroškega vrtca. Med obhodom pojejo pesmi v slovenskem in nemškem jeziku. Luči, ki jih nosijo, verjetno simbolizirajo luč, ki jo je sveti Mihael spet prižgal čevljarjem, tkalcem, krojačem, šiviljam, ki so ta dan hodili na štero. Čeprav otroci največkrat ne poznajo pomena tega praznika ga ohranjajo ob spodbudah učiteljev. Po štiritletni ljudski šoli spoznavajo življenje na dvojezičnem ozemlju južnem Koroškem tudi s krajšimi raziskovalnimi nalogami. Dijaki Zvezne gimnazije za Slovence tako vsako leto obišejo eno od vasi na dvojezičnem ozemlju južne Koroške. Zbornik, ki ga izdajo, je prikaz sodobnega življenja v preučevani vasi.⁴⁾ Kljub vsem prizadevanjem pa je etnologija v dvojezičnih šolah na južnem Koroškem še vedno premalo prisotna. Etnološke vsebine v učnem programu bi morale prispevati k boljšemu poznavanju obeh kultur na dvojezičnem ozemlju južne Koroške in življenja Slovencev na celotnem slovenskem kulturnem prostoru.

⁴⁾ Slovenska gimnazija se vsako leto pobrati z eno od vasi na južnem Koroškem, s katero med letom intenzivneje sodeluje. Del tega sodelovanja je tudi omenjena raziskovalna naloga.

Rajko Muršič:

TEZE ZA ETNOLOGIJO V ŠOLAH¹⁾

1. Vsako obdobje prevrednotenja vrednot prinaša prevrednotenje temeljnih izobraževalnih vsebin, saj je šolski sistem socializacijska institucija, ki iz otrok dela ljudi, iz ljudi pa državljane. Šola kot ideološki aparat države ne visi v zraku. Ob formiranju nove države - jasno - potrebujemo tudi nove vzgojno-izobraževalne poudarke. In ker smo dobili nacionalno državo, potrebujemo šolo z nacionalno pomembnimi in relevantnimi vsebinami.

2. Jasno je, da je v strateškem interesu etnološke stroke, da bi se prebila v šolske programe. Gre za delovna mesta, afirmacijo etnološke stroke in nenazadnje tudi zaželen kvalitativni vzpon same etnološke dejavnosti na Slovenskem.

3. Ker vem, da bodo na "nacionalni" pomen poznavanja kompleksne kulturne dediščine tega okolja opozarjali ostali kolegi, ne bom posebej načenoval tega problema. Kljub vsemu pa je smotno razmišljati predvsem o načinu realizacije te "vélike" ideje.

a. Etnologija kot posebni predmet v okviru osnovne šole je popolna iluzija. Ne samo zato, ker odgovorni za pripravo šolskih predmetnikov te zamisli ne bodo potrdili, ampak predvsem zato, ker so otroci v sedanjih šolah strahotno preo-

bremenjeni. Širitev ur ne pride v poštev, zato vidim na nivoju osnovne šole le dve morebitni rešitvi:

a.1. Podtakniti etnološke vsebine obstoječemu korpusu predmetov. Žal ne vem, kako je s tem v tem trenutku v osnovnih šolah, toda ob debatah o vključevanju verouka ali vsaj religioznih znanj ter širitvi ur zgodovine in še česa je stvar verjetno jasna: etnologi bi lahko bili edini, ki bi zmogli ponuditi sintetičen pogled na t.i. duhovno kulturo. Toda cilj na več, a o tem kasneje.

a.2. Še bolj spodbujati doslej dokaj uspešne metode izven- oziroma obšolskega krožkastega dela z otroci. Morebiti dodati še vodena predavanja, ki bi jih pripravljali posamezniki ali inštitucije. Izkušnje Mire Omerzel-Terlep so lahko kažipot.

b. Etnologijo je mogoče umestiti tudi v nekatere srednješolske programe.

b.1. Kakršenkoli predmetnik na srednjih gostinskih, trgovskih šolah, morebitnih šolah za turizem, tudi na agronomskih srednjih šolah, in prav tako na morebitnih višjih šolah ali akademijah, posvečenih t.i. terciarnemu sektorju (turizmu, gostinstvu, trgovini...), je brez etnologije preprosto nekonsistenten.

b.2. V gimnazijskem korpusu posebnega predmeta etnologije zopet ne kaže forsirati, zato pa toliko bolj potrebujemo nekatera znanja, ki jih lahko ponudi le etnologija: pri zgodovini naroda in svetovni zgodovini ter pri geografiji in filozofiji. Toda te vsebine - razen pri nacionalni zgodovini - ne morejo biti zgolj etnološke, ampak se razširijo v antropološke.

In tu smo pri zaključni točki:

¹⁾ Teze so bile predstavljene na posvetu Slovenskega etnološkega društva v Topolšici 3. decembra 1992.

4. Antropologijo v šole

Vračam se na izhodiščno tezo o šoli kot ideološkem aparatu države. V trenutku, ko vstopamo v Evropo, se nas lotevajo tudi virusi različnih evro-ksenofobij in le antropološko seznanjanje z drugačnostjo lahko omogoča normalne socializacijske ne-ksenofobične učinke. To pa je gotovo stvar, ki je ne samo nacionalnega, ampak tudi eksistenčnega občečloveškega pomena. Šele na podlagi antropološke orientacije, v kateri je naša drugačnost - drugačnost

naše kulture - vrlina, za katero velja skrbeti in jo poznati, ker je temelj identifikacije v sicer pluralnem svetu različnosti, vendar nujno zunaj delovanja vrednostnih sodb v zvezi z drugimi kulturami, lahko zaokrožimo neki ne zgolj formalni okvir korpusa znanja, ki ga moramo predlagati pedagoškim strokovnjakom v premislek.

5. To pa bo mogoče samo ob bolj agresivnem nastopanju stroke v sedmi sili, torej v medijih.

Slavko Kremenšek

POLONISTKA IN ETNOLOGINJA BOŽENA ANTOSZCZYK - UČITELJICA LETA

Pomisel na našo nedokončano razpravo o domoznanstvu in na akcijo Etnologija v šoli me tako rekoč obvezno spomni na izkušnjo s Poljske.

Bilo je pred leti, ko me je ob obisku v Łódzu kolegica prof. Ostromecka priključila skupini tujih slušateljev poljskega jezika, ki je krenila na enodnevno ekskurzijo na relaciji Łódz - Sieradz. Kot je verjetno pri tovrstnih skupinah dokaj običajno, če ne kar obvezno, smo se po vrnitvi ustavili še v Wojslawicach, na kmetijski šoli, na kateri uči poljščino profesorica Božena Antoszcyk.

Poljščino je gospa Antoszcyk študirala v Łódzu, naknadno tudi etnologijo. Ni ostala na univerzi, čeprav so jo vabili, ampak se je vrnila na "teren". In tu deluje. V starem šolskem poslopju je z generacijami svojih učencev izoblikovala regionalni šolski muzej, v katerem imajo mimo etnološke podobe šolskega okoliša svoje mesto še druge domoznanske teme. Jezikovni pouk najneposredneje

povezuje z etnološko in siceršnjo domoznansko prakso. In z ljudsko pesmijo; pravijo, da se vsaka njena učna ura začne s petjem. Z učenci zbira najrazličnejše predmete, fotografije in drugo gradivo za muzejske zbirke, zbrano gradivo in znanje z njimi preizkuša in oživlja po izboru. Prek učencev vzdržuje pristne stike s starši in drugimi sovaščani. Udeležuje se njihovega življenja, praznovanj. Svoj pedagoško-etnološko-domoznanski eros je prenesla tudi na hčerko in moža.

Gospa Božena Antoszcyk je na našo pobudo obiskala Slovenijo v skupini poljskih kolegov iz Łódza, s katerimi smo se zbrali na enem od simpozijev, ki jih prirejamo izmenično pri nas in na Poljskem pod imenom Stičišča. Stacionirani v Kobaridu smo tedaj obiskali še nekatere druge bližnje kraje. Med drugim Šentviško planoto. Že zavoljo drugačnosti od poljskega ravninskega sveta je gospo Boženo v slovenskem gorskem svetu intenzivno zanimalo prav vse. Odkrivala pa je tudi paralele.

Proti koncu leta 1994 je s Poljskega prišla vest, da je profesorica Božena Antoszcyk dobila naziv "učiteljica leta". Visoko priznanje, za katerega ji seveda iskreno in toplo čestitamo. Ker ob omenjenem obisku pri nas ni bilo priložnosti, da bi organizirali srečanje s širšim krogom slovenskih etnologov ali celo za etnologijo zainteresiranimi šolniki, bi to kazalo nadoknaditi. Prepričan sem, da bi nam bila gospa profesorica pripravljena nadrobneje spregovoriti o skrivnostih razmerja med etnologijo in šolo, ki jih očitno pozna dobro kot redkodko.

RAZPIS ZA PODELITEV MURKOVEGA PRIZNANJA IN MURKOVE LISTINE ZA POSEBNE DOSEŽKE V ETNOLOGIJI NA SLOVENSKEM ZA LETO 1994

Na podlagi pravilnika o podeljevanju Murkovega priznanja in Murkove listine za posebne dosežke v etnologiji na Slovenskem, ki je bil sprejet na izrednem občnem zboru SED 15. marca 1994, objavljamo razpis za podelitev priznanja in listine za leto 1994.

Pri predlogih upoštevajte naslednja temeljna izhodišča za podelitev priznanja in listine:

- Priznanje in listino prejme posameznik ali ustanova, ki s svojim delom prispeva k uveljavljanju slovenskih etnoloških spoznanj in spoznanj tujih etnologij o Sloveniji. Priznanje ali listino lahko prejmejo domači ali tuji strokovnjaki s področja etnologije, domači in tuji posamezniki, ki natem področju delujejo ljubiteljsko oziroma posamezne strokovne in ljubiteljske ustanove ter društva (2. člen pravilnika).

- Med posebne dosežke v etnologiji na Slovenskem, za katere se podelujeta priznanje in listina, štejejo:
- Izjemni etnološki znanstveni in raziskovalni dosežki posameznikov, skupin ali ustanov / velja za podelitev Murkovega priznanja.
- Dosežki, ki jih zaokroža življenjsko delo posameznikov / velja za podelitev Murkovega priznanja.
- Dosežki na področju etnološke vede na Slovenskem (ali o Sloveniji) v preteklem letu / velja za podelitev Murkove listine (3. člen pravilnika).

Podpisane predloge z utemeljitvami pošljite do 3. aprila 1995 na naslov: Slovensko etnološko društvo, Komisija za Murkova priznanja, Zavetiška 5, 61000 Ljubljana.

Predloge bo pregledala in ocenila Komisija za Murkova priznanja in na občnem zboru v Muljavi podelila po eno priznanje in listino.